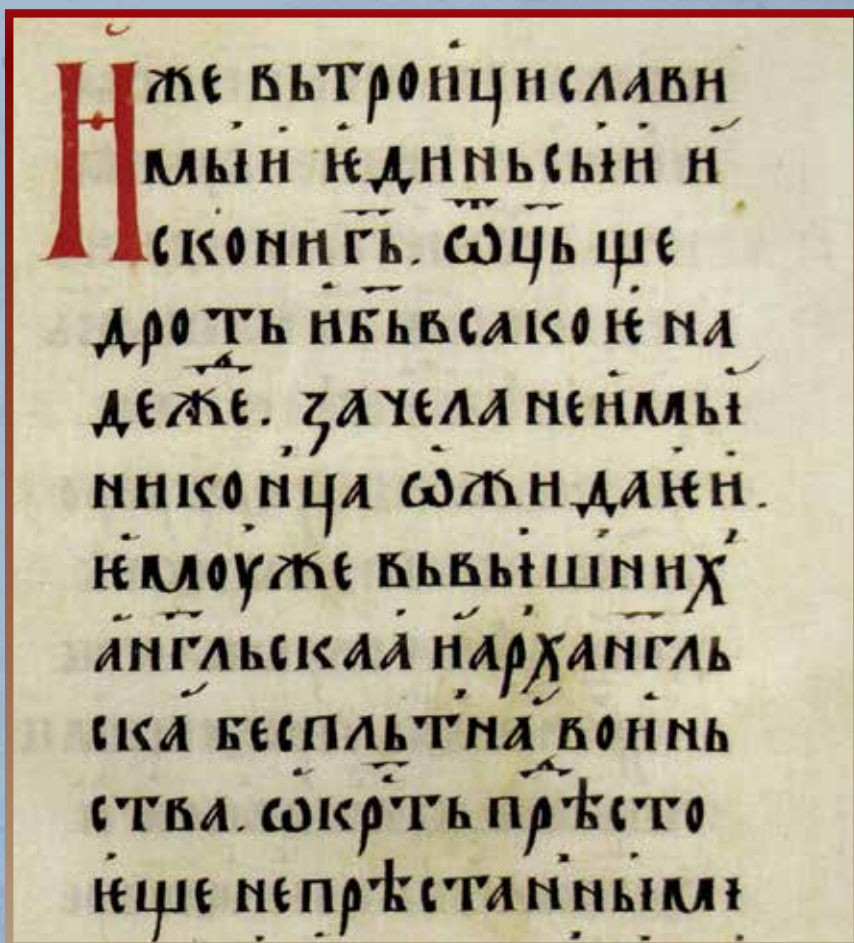

Тематски зборник КОСОВО И МЕТОХИЈА КРОЗ ЧИЊЕНИЦЕ, ТУМАЧЕЊА И СИМБОЛЕ

књига 1
ЛЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Тематски зборник
КОСОВО И МЕТОХИЈА КРОЗ ЧИЊЕНИЦЕ,
ТУМАЧЕЊА И СИМБОЛЕ

књига 1
ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Тематски зборник
КОСОВО И МЕТОХИЈА КРОЗ ЧИЊЕНИЦЕ,
ТУМАЧЕЊА И СИМБОЛЕ

књига 1
ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Издавач

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

За издавача

Проф. др Драган Танчић, директор

Уредили и приредили:

Др Јасмина Ахметагић, научни саветник
Др Марија Јефtimiјевић Михајловић, виши научни сарадник

Лектура

Проф. др Јелена Војиновић Костић

Рецензенти

Проф. др Сања Мацура, редовни професор
Проф. др Небојша Лазић, редовни професор
Проф. др Слађана Алексић, ванредни професор
Проф. др Јелена Војиновић Костић, ванредни професор
Др Јасмина Ахметагић, научни саветник
Др Марија Јефtimiјевић Михајловић, виши научни сарадник

Припрема за штампу

Миодраг Панић

Штампа

ГИД „Pi-press“, Пирот

Тираж

150

ISBN 978-86-89025-91-0

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

Тематски зборник
**КОСОВО И МЕТОХИЈА
КРОЗ ЧИЊЕНИЦЕ, ТУМАЧЕЊА
И СИМБОЛЕ**

књига 1
ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Лепосавић, 2023.

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	11–17
-----------------	-------

ЈЕЗИК

Јелена М. Војиновић-Костић, <i>Положај српској језика на Косову и Метихији</i>	21
Голуб М. Јашовић, Душан Р. Стефановић, <i>Лексика у вези са јажењем ovis aries у селима Међеђи Појок и Бабудовица у Ибарском Колашину</i>	31
Зорана З. Ћупић, <i>Фонолошки систем јовора метихијској села Брајошин</i>	47
Маријана Б. Стојковић, <i>Здравице и блајослови – живе форме јоворних народних јворевина у Сиринићкој Жупи</i>	65

КЊИЖЕВНОСТ

Јасмина М. Ахметагић, <i>Невоље с дискурсом: Свейислав Басара о косовском митју и српској јсеудомитијолојији</i>	79
Ана Р. Стишовић Миловановић, <i>Трансјоноване митја о Обилићу као јарадија различитих рејейција косовској завештања</i>	91
Ивана М. Раловић, Борис Ћ. Петровић, <i>Од уметности до јолијике: јрансмедијално јријоведање Боја на Косову</i>	105
Марија С. Јефтимјевић Михајловић, <i>Косовске веријкале Васка Поје и Слободана Ракијића</i>	127
Милан Б. Громовић, <i>Исихастички јон у јесмама о Косову и Метихији Слободана Косијића</i>	141
Луна М. Градиншћак, <i>Косово и Метихија као јрејевана формула у јеснијиву Бранка Миљковића (о јојму времена)</i>	159

Драгана Р. Рајовић, <i>Косовски завей у сѣваралашију</i> <i>Љубомира Симовића</i>	181
Јована Б. Сувајдић, <i>Ресемантизација фийонима божура</i> <i>и ѿойонима божурове јоре у ѿесми „Гора Божурова“</i> <i>Душана Косићића</i>	191
Магда Г. Миликић, <i>Срјска књижевносѣ на Косову и Меѿохији</i> <i>у ѿериоду 1960–1970.</i>	207
Јелена З. Јонић, <i>Пеѿар Коришки – реѿлика јеванђељских дела</i> <i>и снаја народној ѿодвижнишѿва</i>	225
Данијела Д. Костадиновић, <i>Косовски моѿиви у</i> <i>Јеванђељу по довитѿивом Пеју Славка Јаневској</i>	237
Мирјана М. Бечејски, <i>Поезија Аѿе Шоѿова у ѿоеѿиичком кључу</i> <i>Радомира Ивановића</i>	251
Јасмина П. Кнежевић, <i>Косовски књижевни мозаик академика</i> <i>Радомира В. Ивановића</i>	275
Ана М. Мумовић, Сена М. Михаиловић Милошевић, <i>Иво Андрић у ѿумачењу Радомира Ивановића</i> <i>(ѿрилој ѿумачењу Андрићеве мудроносне прозе)</i>	297
Урош З. Ђурковић, <i>Тотал Балкан Бланке Чехове:</i> <i>облик, значај, ѿерсѿекѿиве</i>	311
Марија М. Ненадић Журка, <i>Бомбардовање 1999. ѿодине</i> <i>у румунској ѿублицисѿици</i>	319

CONTENT

FOREWORD	11–17
----------------	-------

LANGUAGE

Jelena M. Vojinović-Kostić, <i>The position of the Serbian language at Kosova and Metohija</i>	21
Golub M. Jašović, Dušan R. Stefanović, <i>The lexis of ovis aries breeding in the villages Međedi Potok and Babudovica in Ibarski Kolašin</i>	31
Zorana Z. Čupić, <i>Phonological system of speech in Kosovo and Metohija's village of Bratotin</i>	47
Marijana B. Stojković, <i>Cheers and blessings - living forms of folk-like creations in Sirinić Parish</i>	65

LITERATURE

Jasmina M. Ahmetagić, <i>Discourse trouble: Svetislav Basara on the Kosovo myth and Serbian pseudomythology</i>	79
Ana R. Stišović Milovanović, <i>Transposing the myth of Obilić as a paradigm of different receptions of the Kosovo legacy</i>	91
Ivana M. Ralović, Boris Đ. Petrović, <i>From art to politics: transmedia storytelling of the Battle of Kosovo</i>	105
Marija S. Jeftimijević Mihajlović, <i>Kosovo verticals of Vasko Popa and Slobodan Rakitić</i>	127
Milan B. Gromović, <i>Ishyastic tone in Slobodan Kostić's poems about Kosovo and Metohija</i>	141
Luna M. Gradinščak, <i>Kosovo and Metohija as a sung formula in Branko Miljković's poetry (about the concept of time)</i>	159

Dragana R. Rajović, <i>The Kosovo testament in the work of Ljubomir Simović</i>	181
Jovana B. Suvajdžić, <i>Resemantization of the phytonym of peony and the toponym of peony mountain in the poem „Peony Mountain” by Dušan Kostić</i>	191
Magda G. Milikić, <i>Serbische Literatur im Kosovo und Metohija im Zeitraum 1960–1970.</i>	207
Jelena Z. Jonić, <i>Petar Koriški - a replica of gospel works and the strength of the national asceticism</i>	225
Danijela D. Kostadinović, <i>Kosovo Motifs in Jevandjelje po dovitljivom Peju by Slavko Janevski</i>	237
Mirjana M. Bečejski, <i>The poetry of Aco Šopov in the poetic key of Radomir Ivanović</i>	251
Jasmina P. Knežević, <i>A mosaic of Kosovar literature by Radomir V. Ivanović, an academic</i>	275
Ana M. Mumović, Sena M. Mihailović Milošević, <i>Ivo Andrić in the interpretation by Radomir Ivanović (a contribution to interpretation of Ivanović's ‘mudronosna proza’)</i>	297
Uroš Z. Đurković, <i>Total balkan: form, significance, perspectives</i>	311
Marija S. Nenadić Žurka, <i>Bombing in 1999. in Romanian publicistics</i>	319

- Љушић 2011: Радош Љушић, „Басарине историографске баханалије (Светислав Басара *Почейшак буне њројив дахија. Сојија*)“, *Лейојис Майице срјске*, год. 187, књ. 487, св. 1-2, јануар-фебруар, 200-225
- Мишић 1976: Зоран Мишић, Шта је то косовско опредељење?, у: *Кришика њесничкој искуства*, Београд: СКЗ,
- Пекић 2006: Борислав Пекић, *Злајно руно, I-VII*, Београд: Дерета.
- Секулић 2001: Isidora Sekulić, Vidovdanska ideja, *Zapisi o tome narodu*, Novi Sad: Stylos.

ЛИТЕРАТУРА

- Љушић 2011: Радош Љушић, „Басарине историографске баханалије (Светислав Басара *Почейшак буне њројив дахија. Сојија*)“, *Лейојис Майице срјске*, год. 187, књ. 487, св. 1-2, јануар-фебруар, 200-225
- Ахметагић 2011: Јасмина Ахметагић, *Приче о нарицису злосјављачу*, Београд: Службени гласник.
- Барт 1971: Ролан Барт: *Књижевност, митологија, семиологија*, Београд: Нолит.
- Бошковић 2014: Сања Бошковић, Косовски културолошки мит, Београд: Службени гласник.
- Видовић 2021: Жарко Видовић, *Срби и Косовски завет у новом веку*, Београд: Српски научни центар и Пријатељи професора др Жарка Видовића.
- Деретић 2014: Ирина Деретић, Зашто је Косовско предање истинито чак и ако је мит?, *Историја срјске филозофије: њрилози исјираживању*, 3, Београд: Evro Giunti, 246-272.
- Гроздић, Дабетић 2019: Борислав Гроздић, Валерија Дабетић, Савремено схватање духовне поруке Косовског мита, *Зборник Матице српске за друштвене науке*, LXX, № 171 (3/2019): 313–325.
- Касирер 1972: Ернест Касирер. *Мит о држави*. Београд: Нолит.
- Наумовић 2009: Слободан Наумовић, *Њојпреба ѡрадиције у ѡлиитичком и јавном живоју Србије на крају двадесетог и ѡчейком двадесетјервог века*. Београд: Филип Вишњић, Институт за филозофију и друштвене науке.
- Пешић 2019: Milena Pešić, Дискурс и национални митски наратив – о Kosovskom mitu, у: Dejana M. Vukasović, Petar Matić (ur.), *Diskurs i politika: Discourse and politic*, International Thematic Collection of Papers, Book 8, Beograd: Institut za političke studije, 351-372.
- Славујевић 1986: Зоран Славујевић, *Савремени ѡлиитички мит*. Београд: Радничка штампа.
- Спасић 2011: Ivana Spasic, The Trauma of Kosovo in Serbian National Narratives, in: Roy Eyerman, Jeffrey C. Alexander, Elizabeth Butler (eds.), *Narrating Trauma: On the Impact of Collective Suffering*, London: Paradigm Publishers, 81-106
- Фуко 2007: Mišel Fuko, *Poredak diskursa*, Loznica: Karpos.
- Фуко 1998: Мишел Фуко, *Археологија знања*, Београд: Плато.
- Чоловић 2017: Ivan Čolović, *Smrt na Kosovu Polju: istorija kosovskog mita*, Beograd: Biblioteka XX vek.

Jasmina M. AHMETAGIĆ

DISCOURSE TROUBLE: SVETISLAV BASARA ON THE KOSOVO MYTH
AND SERBIAN PSEUDOMYTHOLOGY

Summary

Svetislav Basara's *The Atlas of Pseudo-mythology* (2018) is a concise essay about complex matters. In the essay, the writer delineates the state of the Serbian nation and historiography by making a connection between Radoš Ljušić's criticism of his novel, Vuk Karadžić's reformation of the Serbian language and alphabet, the ongoing misery of Serbian society, and finally, the Kosovo vow and its political abuse.

When Basara is critical towards the Kosovo myth, he is critical of the political abuse of an exceptional poetic motif. We contextualize the writer's attitudes, comparing them to the ideas of other major Serbian writers (Isidora Sekulić, Zoran Mišić, Skerlić, Pekić) to show the bigoted nature of the accusations brought against Basara. We then also lay bare the nature of the public discourse and its *modus operandi*.

Basara's essay demonstrates that Ljušić's criticism comes from the same discourse responsible for the political abuse of the Kosovo myth—the discourse of nationalism, whose effects, seen in recent Serbian history, are the real matter the writer confronts in the essay. Basara uses the term pseudo-mythology for the phenomenon that governs Serbian reality: a politically distorted (or invented) mythology, which does not reach us from the past, but from the present, tailored in recent times to fit the needs of politics.

Key words: the Kosovo myth, discourse, Serbian history, criticism, ideological abuse.

Ана Р. СТИШОВИЋ МИЛОВАНОВИЋ*

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

ТРАНСПОНОВАЊЕ МИТА О ОБИЛИЋУ КАО ПАРАДИГМА РАЗЛИЧИТИХ РЕЦЕПЦИЈА КОСОВСКОГ ЗАВЕШТАЊА**

Айсѝпракѝ: У Вуковом *Срѝском рјечнику*, под одредницом „Обилић“, налази се кратак запис о јунаковом пореклу и детињству, који објашњава комплекс митских феномена, који ће се транспоновати на различите начине у књижевним текстовима. Милош Обилић, у народној епској поезији, најзнаменитији је јунак Боја на Косову. У Вуковим збиркама, песме о Обилићу су малобројне, углавном фрагментарне, као што је и опис његовог подвига индиректан, јер о њему говоре преживели сведоци Боја. Мит о Обилићу је сачуван углавном у усменом, оскудно записаном предању, а о томе сведоче и бројни записи европских путописаца, који су од XVI века походили Косово и Метохију и бележили казивања локалног становништва о „великом госи и витезу“, који је убио цара Мурата. Драма Љубомира Симовића *Бој на Косову*, индикативна је за коначно поимање исходишта старог мита о јунаку, околностима у којима је живео и у којима је христолики подвиг саможртвовања био нужност, а не избор.

Кључне речи: Милош Обилић, *Срѝски рјечник*, епска народна поезија, европски путописи о Косову, Љубомир Симовић, *Бој на Косову*.

Свако тумачење литерарног феномена, а нарочито митског или архетипског, у фазама временског транспоновања кроз рецепције различитих уметника, поетика и жанрова, деликатан је процес. Он подразумева разумевање „сложених сустава извантекстуалних веза, које својом хијерархијом неумјетничких и умјетничких норми различитих разина, уопћених искуством претходног умјетничког стваралаштва, стварају сложен код, који омогућује дешифрирање информације садржане у тексту.“ (Лотман 1976:393) Стога је тумачење повести о Обилићу, најзнаменитијем и најзагонетнијем

* Научни сарадник, anaorfelin@gmail.com

** Рад је настао у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеним са Министарством науке, технолошког развоја и иновација РС број 451-03-47/2023-01/200020 од 3. 2. 2023. године.

јунаку српске народне књижевности, неоходно ставити у дискурс митског, архетипског, једнако као и у контекст историјског и литерарног.

Косовски мит је најчешће коришћен термин, који интегрише феномене у историографији или науци о књижевности, који анализирају докумената о Косовском боју, народну епiku, усмено предање, књижевне текстове, записе и натписе, хронике, или протагонисте битке, последице по државу и становништво. Вељко Петровић, у *Временима и догађајима*, каже: „Косовски мит је наш мит, и по нашем схватању и осећању, најузвишенији од свих митова, и од олимпијског и од Граловог.“ (Петровић 1932:177)

Не треба изгубити из вида да у миту, „...неизмерне моћи митских јунака, чудесност света који они настављају, одговарају некритичности архаичног човека: слике које му даје уобразиља он тешко разазнаје од представа које му пружа искуство и слабо познаје границе могућег.“ (*Речник књижевних термина*, И.Т. 1992:473) Да би се могло доћи до валидних закључака, да би се прецизно установили механизми транспоновања мита у доцније књижевне, па и ванкњижевне форме, нужно је кренути од мита, као условног прототекста, (у усменом предању и српској народној епици), да би се дошло до пуног разумевања међутекстовног надовезивања и крајњег резултата, метатекста, у доцнијој књижевности. Термин *косовско завештање* има конотацију која означава и перманентност мита, али и еидос идеја које је мит изнедрио и које су постале темељне вредности српског етноса. У повести о христоликом страдању Кнеза Лазара, Обилићевом подвигу, јунаштву Југовића, губицима Косовке Девојке или Мајке Југовића, народна епика је сачувала хришћанску, етимасијску идеју спремности на жртву и нужности страдања. Опредељење за „царство небеско“, а потом и девастирајуће последице по српску државу после Боја, заправо су поновљена слика новозаветне есхатолошке ситуације. „Погледи раног средњег века на природу државе и власти парадоксални су, и могу се до краја разумети једино у контексту парадокса хришћанске есхатологије, која раздваја месијанско финале историје на „први“ и „други“ долазак Христов. Већ кроз први долазак, људска историја схваћена је као савладана, [...] поништена и помакнута на „есхатон“, као нешто чему су принципијелно дошла „последња времена“ – али само невидљиво, изван сваке неоспорне очигледности; емпиријски, она наставља да траје, иако у знаку краја и очекивању краја.“ (Аверинцев 2009:31/32)

Косовски бој и његове последице су у народу перцепиране као „последње доба“, а митови и епске песме које настају после Битке, Вук Караџић објашњава као „промјену која је тако силно ударила у народ, да су готово све заборавили, што је било донде, па само оданде почели наново припомињати и пјевати.“ (Караџић 1988:569)

Новија историјска истраживања иду ка крајњој деконструкцији мита. Историјске чињенице су, тврди Д. Ристић, далеко од оног што митска и епска национална парадигма памти о Милошу Обилићу. По његовом становишту, Обилић је митска личност, чији се подвиг приписује непознатом

јунаку. Тај јунак је, судећи по турским историјским изворима, учинио нешто што ником пре ни после њега није пошло за руком у османској историји: убио је владара у ратном сукобу. Ристић тврди да Мурат није убијен на превару, већ је атентат извршен после добро осмишљеног плана дванаест српских витезова. Теза о мучком, невитешком убиству на превару, потиче из османских извора, јер се некако морала правдати погибија „јунака над јунацима“, великог емира Мурата. Ипак, додаје Ристић,

„Мит никако није и не може бити лажан. Он у себи увек садржи одређени степен иторичности, који временом бива надограђен имагинарним... Мит је прожет етичким и духовним. Њему се, стога, не може прићи у искључиво профаном амбијенту. Мит обитава у имагинарном... Мит је, дакле, истинит јер је делотворан, а не због тога што нам указује на чињенице и историјску истину. Он је нашим прецима представљао путоказ. Он је увек наметао делање.“ (Ристић, 2020:6)

Евидентно је да историјски документи, настали до краја 1389. године, не дају прецизне податке ни о исходу битке, ни о начину на који су убијени предводници војски. Једино у чему се ова сведочанства слажу, јесте чињеница о силини сукоба и огромном броју жртава са османске и хришћанске стране.

„Само 12 дана после битке, руски ходочасници, који су се задесили на турској територији, журно су отишли „заstraшени немирима“, пошто је кружио глас, „да су обојица, Мурат и Лазар, били убијени у бици.“ Када се 6 недеља после битке венецијански посланик обраћао Бајазит, уместо честитке, он му је говорио о томе „како су дочеули, али не јасно, о рату који је између велможног господара Мурата, оца његовог, и кнеза Лазара, о коме су се разне ствари говориле којима се ипак веровати не може.“ Из истог времена је и писмо византијског књижевника Димитрија Кидона у коме се спомиње како Мурат „нестаде и погibe од оних којима је мислио да ни вест о сили, која се против њих припремаше, неће издржати, већ да би на сам глас у океан поскакали.“ [...] О хришћанској победи најодлучније говори фирентинска влада у писму од 20. октобра 1389, које је одговор на писмо Твртка Првог, који их је и обавестио о победи. [...] Фирентинци хвале и славе кеаља, његову државу, али и оних 12 властелина, који су продрли до Муратовог шатора, и нарочито славе оног који је мачем убио турског владара.“ (Ђирковић 1989:76)

По запажању Павла Поповића, најранији записи о Боју „немају од те легенде ништа; што је споменик млађи, то има више делова њених.“ (Поповић 1919:70) У наредним деценијама, настајали су текстови о Косовској бици, али је сваки аутор о њој говорио на начин који му је налагао верски или етнички дискурс. О Боју на Косову и Обилићевом подвигу, остао је запис

у *Дукиној хроници* из XV века, у *Јаничаревим усјоменама* Константина Михаиловића (око 1501), а о Бици су писали и Мавро Орбин и Бенедикт Курпечић. Османски писац Ашик-паша Заде, у првој половина XV века, такође бележи ток и исход Битке, а османски историчари Уруџ-бин Адила (1450) историчар Шукрулах, (1457) већ приписују Муратову погибију једном Лазаревом витезу, невернику, но великом јунаку.

У српској средњовековној књижевности, процес међутекстовног повезивања и трансформације мита је могуће прецизно пратити. Најранији сачувани запис је у *Пећком летопису*, који је настао око 1401. О Косовској бици се каже мало, а Муратова погибија, каже *Летопис*, догодила се на бојном пољу, а не под шатором:

„И кад је он са поганим народима напао да благочешће овога прегази и светилишта Божја оскрнави, би бој међу овима обома и у боју том нечастиви насилник паде од мача посред боја и телом и душом, са мноштвом својих богопротивних војника.“ (*Из наше књижевности феудалној доба* 1959:371)

Константин Филозоф, који је дуго боравио на двору Деспота Стефана, те су му појединости Косовског боја свакако биле познате, пише *Житије Десјоша Стефана Лазаревића* између 1431. и 1435, али се у *Житију* не спомиње Обилићево име, иако је од Битке прошло само четири деценије. Можда и стога, што је „о кнезу Лазару писано непосредно после битке, у духу српске писане књижевности. О Милошу нема писаних књижевних дела у том времену. Ни име му није одмах забележено. Он је од почетка јунак усмене поезије. Тек у каснијим временима ова два јунака ће се срести у књижевним делима.[...] Кнез Лазар из писане улази у усмену књижевност, а Милош Обилић из усмене у писану књижевност.“ (Маринковић 2005: 373)

О Обилићевом подвигу, Константин Филозоф пише:

„Међу војницима који су се борили пред војском, беше неко веома благородан, кога облагаше завидљивци своје господину и осумњи-чише га као неверна. А овај, да покаже верност, а уједно и храброст, нађе згодно време, устреми се ка самоме великом начелнику, као да је прибеглица, и њему пут отворише. А када је био близу, изненада појури и зари мач у тога самог гордога и страшног самодршца. А ту и сам паде од њих.“ (*Из наше књижевности феудалној доба* 1959: 133)

Извесно је, ипак, да је усмено предање, али и народна епска поезија, већ у овом тренутку знатно утицала на измењену рецепцију историјског догађаја и да је мит постигао статус прототекста. Обилић се сада потпуно издваја из групе дванаесторице равноапостолских витезова и велича се индивидуални чин храбрости. „Оно што се показало у компаративној анализи фактичке и епске биографије јунака је функционисање архетипова који су доминантни у свим древним цивилизацијама: пре свега, архетип

светитеља, јунака жртве и издајника.“ (Питулић 2012:109) Три века доцније, писана књижевност је у потпуности прихватила овакав митски образац. У *Троношком родослову*, писаном 1791, Обилићев подвиг је описан на идентичан начин као у српској епској поезији - до детаља су пренете, готово парафразирание песме *Кнежева вечера*, *Косанчић Иван уходи Турке*, *Проиаси Царсѣва срѣскоја*.

Најпре, Кнежева вечера је донела сумњу у јунакову верност. Лазар се, попут Христа, обраћа Обилићу као Јуди:

„Лазар од туге срца много часова ћуташе, за трпезом, наслоњен главом на десницу, па потом, узев чашу, рече: „Здрав, сине и војводи мој Милошу, нова неверо са саветницима твојим.“ А Милош разуме да је ово од Вука, који седи код Лазара, па устав, поклони се краљу и одговори: „Царе, невера ти код колена седи, а ја нисам“, па разјарив се устаде од трпезе говорећи: „Ујутру ћеш видети ко ти је вера, а коли је невера, јер ја желим умрети за тебе и Амурата цара убити.“ И с речју сам отиде од трпезе, а за њим пођоше Милан и Иван и преко целе ноћи бијаху заједно...“ (Троношац 2008:365)

Дескрипција убиства Муратовог се у незнатним детаљима разликује од народне епске песме. Уз Обилића су, у Муратовом чадору, Косанчић и Милан Топлица, саборци и пријатељи, чије се страдање и саможртвовање велича једнако као Милошево:

„Милош, Милан и Иван уседоше на коње своје и отиду до стана Амуратова. И они дадоше реч стражарима да Милош иде до цара; и овај се глас брзо Амурату достави. Кад он чу о доласку Милошеву, брзо заповеди да му дођу начелници, и са чашћу уведу Милоша с Миланом ка Амурату. Надаше се Амурат дода ће се, што је Милош дошао, предати власти његовој, или да ће говорити о поковању свих Срба. А кад дође до Амурата и приближи се да му пољуби руку, звукав нож, прободе цара...“ [...] И опколи га сва војска, али он с оружјем прављаше себи пут, да нико није могао стати противу силе његове. Ивану отсекоше најпре десну руку, па га затим убише. Милош сам оста, и већ хоћаше избећи од руку турских, али од многа ударања која чињаше мачем, крв му силно лијаше на обе ноздрве... Турци подметнуше оштре мачеве под коња, те му тако коња убише. Тако Милош оста само с копљем, на које опрв се, прескочи преко Турака тридесет лаката дужине, по други пут и више; кад се по трећи пут опр, копље се сломи и тако се лиши оружја. Ухватише Милоша жива и тако га доведу пред Амурата, који га даде чувати за живота свога.“ (Троношац 2008:365/366)

Битка се наставила, гине се и страда. Јунаци не одустају, а издајници беже. Бранковић, каже се у *Троношком родослову*, срамно одлази из битке. Тада су Муратови војници заробили Кнеза и довели га пред шатор умирућег

падишаха. Тек пред погубљење, Лазар ће угледати одсечену Обилићеву главу и схватити да је витез одржао реч, те ће последњим дахом благословити Милошев подвиг. Овако се постиже виша, Божја правда, која је неопходна да би мит наставио да егзистира, да би прерастао у завет хришћанског војника. „Јеванђељска „свештена историја“ не разматра једноставно „побожност“, већ говори о верности (верности Бога која се нуди и верности човека која се захтева); управо утолико она јесте прича о неверности. У њој је био неопходан лик Јуде: могућност пада у понор издаје и вероломства, сличног војничкој издаји (а не просто безбожности) – једна је од универзалија читавог бића хришћанског војника.“ (Аверинцев 2009:47)

Парадигма величања Обилићевог подвига је и запис у *Путопису дела људске старе Србије* Милоша Милојевића. Идеја Обилићевог уздизања до светачких моћи експлицирана је кроз причу о Милошевом гробу, а коју је Милојевићу испричао неко од сељана у Бањишту: „Гроб овај и данас чини чуда и јунаштва, он лечи сваке болести и помаже свим верама; особито снажи и јача слабу децу и људе слабуњаве; женама даје млека, које немају; које не рађају, кад буду на гробу и поклоне му се, рађају...“ (Милојевић 1871:38) Тврдњу о постојању Обилићевог гроба изнео је и Дубровчанин Марин Кабужић, који је 1707. путовао преко Косова. „Путем видјесмо Приштину у којој хараше куга и Тарбет гдје је сахрањен дроб султана Амурата, убијена на том пољу руком Милоша Кобиловића, чији је гроб двије миље далеко од пута којим пролажасмо.“ (Кабужић 1898 :223)

Занимљиво је да је Косовски бој интригантна тема и за све европске хроничаре и путописце, који су походили Косово и Метохију. „Историјски, псеудоисторијски и митски дискурс је, са разлогом, препознат у путописима као универзалија сваког косовскометохијског етноса.“ (Стишовић Миловановић 2021:10) Приче које слушају путописци, увек имају исто наративно језгро, али се перцепција приповедача разликује. „И за победника и за побеђеног, Обилић је велики јунак. Али, његов подвиг и опредељење за „царство небеско“ за друге је најстрашније, мучко убиство.“ (Стишовић Миловановић 2021:10)

Феликс Петанчић је, путујући према Турској 1501, прошао преко Газиместана. Његова белешка о Косовском боју је кратка, историјски прецизна, а путописац не спомиње јунака који је убио султана. Петанчић се, дакле, ослањао на историјску фактографију, а мит није чуо од локалног становништва. За разлику од њега, долазак на Косово и посету Муратовом гробу (1530), Курипечић детаљно описује. Немачки диполомата помно бележи и судбину Обилићеву. Необично, неочекивано и изван устаљених дескрипција, Курипечић о Обилићу говори као „старом властелину српском.“

„Кад пође (Мурат) с војском на деспота, [...] ножем га уби један стари властелин српски, по имену Милош Обилић. [...] Иако је он, Обилић, био врло чувен и славан витез, који је на граници сваки дан чинио многа витешка дела о којима се и данас много пева код Хрвата

и по оним крајевима, ипак га код његовог господара деспота много облагаше као да шурује с непријатељем с њиме потајно пактира. И тиме су му несумњиво, што и његова дела доказују, учинили велику неправду; то је само од зависти као што се и сада често догађа у поквареном свету. Није доживео ни почаст за она своја сјајна дела, која је дуго времена, све до своје старости, са толико опасности чинио..." (Курипечић 1950:190)

Француски племић Жан Палерн Форезјен, на путу ка Јерусалиму, посетиће гроб султана Мурата на Косову. У Форезјеновом путопису, повест о Обилићевом подвигу добија сасвим неочекивану форму. Форезјен је без историјског знања, а оно што бележи, чуо је од локалног становништва, или свог водича („како је било речено“), те није чудно што су се, у писању по сећању, поткрале и материјалне грешке. Занимљиво је што путописац у раван историјске чињенице уводи и фантастичне елементе:

„Мурата Другог је, како је било речено, са пет до шест његових људи убио Мило Комнен у његовом чадору усред његове војске. Речени Комнен се направи да је свој сопствени поклисар који хоће да говори о миру у име реченог Комнена; и пошто је умакао из средишта султановог табора, ухватише га најзад, нешто касније, посредством једне вештице, и ти исти га убише.“ (Палерн 1998:199)

Као што псеудоисторичар Милош Милојевић тврди да се на Обилићевом гробу, за који се никада није утврдила локација, дешавају чуда исцељења, тако је, два века раније, 1660. године, османски путописац Евлија Челебија писао о ванредном манастиру, који су Срби подигли на месту Милошеве погибије, негде поред реке Лаба:

„За проклетог Милоша, који нашега цара уби, Срби су, преко пута у оној шуми, подигли један манастир, у коме има скупоцених кандила и кадионица с разноврсним мирисима, и у коме калуђери и дању и нићу држе службу и указују почаст путницима, јер је та задужбина веома богата..." (Челебија 1905:213)

Британски академик и путописац, Едвард Браун, који је Балканом путовао 1673, такође спомиње Косовску битку, не скривајући дивљење за подвиг хришћанске војске. Његова прича о Боју је и хипербола, али и сведочанство о још једној верзији мита о Обилићевом подвигу. „Овде се највећа хришћанска армија која је икад изведена на бојиште у Европи, пет стотина хиљада људи, под Лазарем, деспотом српским, сукобила са војском Мурата Првога, и изгубила битку. У тој бици Лазар је погинуо, а Мурата, кад је обилазио мртве војнике, посекао је мачем Милош Обилић, хришћански ратник, за кога се мислило да лежи мртав на бојишту.“ (Браун 1891:219)

Све нити мита о Обилићу, о *косовском завештању*, стале су у неколико реченица путописа Мери Едит Дарам, која је на Косову и Метохији била 1904.

Имала је пратњу, заптије који су јој показивали пут, штитили је од невоља и причали о историји, онако како је они перцепирају.

„Обојицу заптија, муслимана, Косово је очигледно занимало као да су хришћани. Јакуб беше муслиман, а мухамеданство га није много дотицало. Беше пресрећан што му је запало да јаше са мном; све што је говорио тицало се Црногораца и њихових врлина, а посебно великог јунака Милоша Обилића који је распорио злог султана Мурата. „Био је велики јунак, показашу ти његов гроб“, рече Јакуб у заносу. [...] Прелазак у ислам његових предака, без сумње да би живели у миру, омогућио му је да припада владајућој класи, а не раји. Међутим, никад није посумњао у супериорност мухамеданства, али хероји којима се радовао у срцу били су сви хришћани и припадали су добу цара Лазара и великог српског царства.“ (Daram 1904:305)¹

Српска народна епика је синхроно трајала уз писану књижевност, а интеракција између ова два корпуса постаје подразумевана, нарочито од XIX века, када су народне умотворине, у духу романтичарске идеје о етносу као изворној снази и упоришту културе, постале основ књижевног стварања. У духу народног препорода, сакупљање и бележење усменог предања постаје делатност од круцијалне важности. Али, оног тренутка када буде записана, усмена творевина губи своје битно својство: бесконачну ентропију коју јој је давао сваки од казивача.

„Усмено дело постоји само као могућност. Фиксирањем и преношењем на папир, оно губи две битне димензије свога постојања и живота – своју аутентичну усменост и непоновљиви контекст свог извођења. Записивање усменог дела стога је акт насилног ремећења његовог аутентичног живота, који се до тог тренутка неспутано одвијао у окриљу традиције. Сам записивач је, на тај начин, постављен у једну чудну, наизглед парадоксалну позицију. У тренутку записивања, он означава знак који више не постоји. Бележећи, он у ствари брише. И то неповратно.“ (Сувајџић 2005:9)

Анализирајући народне епске песме о Косовском боју и фрагменте који говоре о Обилићу, заправо сведочимо крају једног и отварању другог дискурса. Епска поезија у Петрановићевим и Вуковим збиркама се разликује, али у коначном интегрисању мита, оне су комплементарне. Петрановић инсистира на фантастичном, митском пореклу јунака (отац му је змај, а мати смртна жена, но Милоша доји Вила Загоркиња, која му открива порекло и оставља завет да никада не заборави своју изузетност)²,

1 Превео М.Савић.

2 Опширније: Петрановић 1867: Богољуб Петрановић. *Народне ђјесме из Босне и Херцеговине*. Београд: Српско учено друштво.

а у Вуковом избору „пјесама старијих времена“, повест о Обилићу ближа је историјском и фактографском.

Вук је у *Српском рјечнику* забележио једну легенду, која потпуно кореспондира са песмама из Петрановићеве збирке, које су архетипски конотиране.

„Срби приповиједају да је Силни Стефан ловећи по Церу угледао на једном мјесту гдје се гране од дрвећа и доље савијају и горе узвијају. Кад дођу на оно мјесто, а то дијете код неколико оваца ударило своју сјекиру у кладу па легло на леђа те спава; кад дихне на себе, онда се гране узвијају у висину, а кад повуче пару у се, онда се савијају ка земљи. Кад то видје цар, зачуди се, па пружи руку с коња да му узме сјекиру, али хоћеш! Не може да је извади из кладе. Брже боље сјашу слуге и војводе с коња, огледају сви редом објема рукама да изваде сјекиру из кладе, али је ни један не може ни помаћи. Онда пробуде дијете и запита га цар: „Како ти је име?“ А оно одговори: „Милош.“ „Имаш ли оца и мајку?“ „Мајку имам, а отац ми је умрљо.“[...] И тако га којекако намоле да потјера овце и да пође пред њима кући. Сад су они ради знати и видјети шта ће он радити са сјекиром, како ће је извадити из кладе; или ће је онако оставити. Кад Милош крене овце, а он узме сјекиру једном руком и заметне на рамо. Како дође кући, Милош одмах остави овце и непознате госте, па замахне међу зграде да тражи мајку. Пошто цар сјаше с коња, пође и он за Милошем да гледа да му се гдје не сакрије, кад погледа кроз брвна у једну зграду, а то му мајка мијеси хљеб, а пребацила десну сису преко лијевог рамена, а лијеву преко деснога, те он отраг сиса. Онда цар рече: „Међер *обила* мајка родила *обила* јунака.“ Цар узме Милоша од мајке, и одведе га свому двору, и од тога се назове Обилић.“ (Караџић 1969 :429)

Ова легенда је вишеструко занимљива, јер се у њој имплицитно указује на натприродну снагу јунакову, а самим тим и на могуће натприродно порекло. Његова мати није обична жена: она је метафора Мајке Земље, свеопште хранитељке. Дечак је у снажној вези са мајком – телесно и духовно га храни, те Обилић јесте Антеј. Хеленски мит је транспонован и у дословном и алегоријском: Обилићева снага ће и у тренутку одлучујуће Битке лежати у додиру са Геом, земљом-хранитељком. И келтски мит о Екскалибуру, мачу у камену, указује на Милошеву изузетност, јер је, као Артур, изабран од фатума, да извади мач из камена, да се бори и да страда. Архетипски елементи у овој легенди су функционални одједи најстаријих предања, јер је „*archetypus*“ опис којим се објашњава платоновска *éidos*, означавајући да се код колективно-несвесних садржаја ради о древним, исконским типовима, то јест о општим сликама које постоје одвајкада.“ (Јунг 1998:14)

У тематском кругу епских песама о Косовском боју, углавном се налазе краће песме или фрагменти („комади од већих пјесама“), а Обилић се спомиње у многим: *Кнежева вечера*, *Косанчић Иван уходи Турке*,

Царица Милица и Владејћа Војвода, Слуја Милујин, Смрт Милоша Драјиловића (Обилића). Портрет Обилићев у свим песмама је једнак: он је храбар, поносан, неподмитљив, пожртвован, истинољубив. То није само формулативност народне епске песме, већ интегрални, заокружени мит.

У времену када Вук бележи народне умотворине, отвара се и друга могућност тумачења старе повести. Као да је мит о Обилићу започео нови круг егзистенције, обојен рецепцијом обесправљеног човека XIX века.

„Певачи XIX века имали су нешто друкчију улогу него њихови претходници [...] Требало је да Вук Бранковић мрзи Милоша не због неке свађе међу женама, не због неких уских породичних и личних разлога, него због тога што тако мора да мрзи невера веру, издајник родољуба, господин сељака. [...] Ето, тако су хтели ствари да представе – Милош је био сељак као и ми, и ми можемо да будемо јунаци као и он, а Лазар, „српска круна златна“, огрешио се о њега само зато што је веровао своме зету Вуку Бранковићу, зато што је више веровао једном великашу, него човеку из народа.“ (*Антологија народних јуначких њесама*, прир. В. Ђурић 1961:37/38)

У крајњем исходу, важно је разумети транспоновање мита о Обилићу у савременој српској књижевности. Драма Љубомира Симовића *Бој на Косову*, заправо је још један од метатекстова, насталих на универзалном значењу косовског завештања, као архетипског бинарног устројства света: борбе добра и зла, верности и издаје, Ероса и Танатоса, творачког и деструктивног.

„Бинарна логика и хијерархијско рашчлањавање на нивое и кодове, стварају динамичку класификациону схему и динамички инструментарии за митско структурирање. Митски ликови се конституишу као жиже диференцијалних обележја, као поливалентни симболи, који разним нивоима различито корелирају са другим симболима. Све те представе испуњавају функцију моделовања света, али услед симболичности мита, „фрагмент“ који се моделује, показује се као неупоредиво шири од њихових стварних прототипова.“ (Мелетински 1986:239)

Симовићева драма је једнако базирана на историјском, митском, на народној епској поезији, као и на имагинаријуму којим се гради хронотоп и оживљавају непостојећи, а могући јунаци (Парамунац, Ковач новца, Богоје, Војиша, Водоноша, Праља, Пиљарица, Млекарица, Сељак са зобницом). У првој дидаскалији пише: „Догађа се крајем јуна 1389. године, у Крушевцу, Новом Брду, Призрену, Приштини, на пољу Косову и на трговима, путевима и раскршћима Моравске Србије.“ (Симовић 1991:7)

У кључу Шекспирове поетике, Симовић драму започиње и води кроз сцене трга, тржнице, маргине – малих људи незнатних судбина, на чије ће се животе рефлектовати дворска интрига, сукоб властеле, сујета и похлепа

моћних. Оно што маргина, као простор слободе, мисли и говори, истинито је и непрорачунато. Народ је ту да би послушао заповест, али и да би сачувао истину о сваком актеру драматичног времена.

О Обилићу се у драми говори на начин који најчвршће кореспондира са народном епском песмом. И сам Обилић проговара луцидно, искрено, одлучно, онако како је говорио у *Кнежевој вечери* и песми *Косанчић Иван уходи Турке*.

Бранковић је већ исковао своје, а заправо Јудине сребрњаке, да их има спремне када Лазар погине и он дође на власт. Послао је своје уходе свуда по Србији, да уносе смутњу и обесхрабрују народ, плашећи их турском силом која незаустављиво надире. А Обилић ће се тада појавити први пут у драми: да од Бранковићевих стражара избави једног човека, њима сумњивог.

„Имате ли ви неких јачих доказа против овог човека, или немате? Једина његова кривица је, изгледа, у томе што види да је царевина пропала, што зна због кога је пропала, и што је довољно поштен, или довољно храбар, или довољно луд, да каже шта мисли! Због такве кривице, и мене бисте могли да вежете и баците у Звечан!“ (Симовић 1991:45)

Обилић је, због овог исказа, постао трагедијски јунак. Он већ тад зна да се мора борити, али и зна да ће исход борбе бити смрт. Ова идеја га једначава са Еурипидовим и Есхировим јунацима. У свакој наредној сцени, Обилићев фатум се све јасније оцртава. За посном трпезом, око које су окупљени властелини, Бранковић уверава Лазара да је Обилић издајник и кукавица. Обилић проговара:

„Да сам на твом месту, Кнеже, ја бих се питао: коме то треба Обилићева издаја? Ко има највише користи од тога да се покаже да је Обилић издајник? На то питање не уем да одговорим! Али се може питати и овако: ко од тога има највише штете? [...] Вуче Бранковићу, сутра ће се свачији траг, и твој и мој, показати на Косову ко у снегу! Ко је ко, видеће се на Видовдан! А теби, Кнеже Лазаре, и оном ко ме је облагао код тевбе, и вама, господо српски витезови, који вечерас копљем ка распећу подижете сунђер натопљен сирћетом, пре но што испијем овај горки гутљај, желим да кажем једну реч: и ти, кнеже Стефане Лазаре, и ти, господине Вуче Бранковићу, и ви, браћо Стеване и Лазаре Мусићу, и ви, Топлицо Милане и Косанчић Иване, и ти, Тамнавче, и ти, Левчанине, и сви ви други српски витезови, и ја, заједно са вама, и међ вама, какви будемо сутра, бићемо довека!“ (Симовић 1991:117/124)

Катарзични тренутак Обилићевог подвига и убиство султана Мурата, у драми је описано кроз штуре, кратке дијалоге, јер се у неизреченом, у хитном и празнини најпрецизније одсликава снажан емотивни набој јунака:

Муратове збуњености, јер се Обилић појавио и Обилићеве одлучности и спремности на саможртвовање. Једна дидаскалија, која је сасвим сагласна са уобичајеним митским приказом тог тренутка, објашњава како је султан убијен:

„Обилић прво као да оклева, затим погнут прилази Мурату, и, спуштајући се на лево колено, као да ће му пољубити чизму или skut, испод појаса тргне кратак мач, и зарива га Мурату у трбух. Муратов крик, крици и вика његових дворјана и војника, који Обилића нападају јатаганима, сабљама, ножевима. Обилић се, својим кратким мачем, брани колико може, али га тешко рањеног Турци савлађују и везују.“ (Симовић 1991:159)

И као у *Троношком родослову* или народној епској песми, Лазар је заробљен и доведен пред шатор султанов. Мурат је умро, а Бајазит већ преузео власт. И док спремају целата за Лазара, он види Обилићеву главу на коцу. Схватио је да је Милош одржао реч. Бајазит подругљиво коментарише бесмисао Обилићеве жртве, али му Лазар одговара:

„Не виђа се оваква глава сваког јутра! Нема овако лепе смрти сваки дан! [...] Приђи, Бајазите, и погледај како је лепа глава којом се купује царство небеско! [...] Ова се глава не полаже у гроб, него у темељ! Ова глава небу и земљи показује коју смо мету и цену поставили! Нема овакве победе сваки дан!“ (Симовић 1991:186/187)

Горка историјска истина, да се у Србији, по Лазаревој погибији, настављају династичке борбе и отимање око престола, парадигма је Симовићеве идеје да се овде заборавља двоструко Јанусово лице, да се без наука из прошлости, не може разумети ни живети часна садашњост. Заборављају се најбољи, миноризују се њихови подвизи. Као да и повест о Обилићу постаје непотребни баласт етноса. Кнегиња Милица покушава да одбрани и косовски мит и косовско завештање: „Зар ћемо спустити међ бундеве и свиње мету коју су Обилић и Лазар поставили горе у облаке?“ (Симовић 1991:220)

Све националне митологије, судећи по савременим антрополошким истраживањима, имају важну особину ентропије, бескрајног умножавања значења, варијетета и ширења језгра мита о јунаку или догађају. Приповедач мита је, у метафоричком смислу, увек један те исти, онај који зна дубину и универзалност повести, зна њену еидетску вредност; то је онај ко је био на свету одувек, „у време Луциферовог пада, и на двору богиње Дон... Био је међу сазвежђима са Маријом Магдаленом, и са паганском богињом Аранхад. Носио је барјак пре Александра и био управник куле вавилонске. Присуствовао је паду Троје и оснивању Рима. Био је у барци с Нојем, видео уништење Содоме и Гоморе, а није пропустио ни да види јасле витлејемске ни крст на Калварији.“ (Grosset 2006:236)

Све приче о Обилићу су, дакле, послужиле сврси: спознању добра и зла у човеку и свету.

ЛИТЕРАТУРА

- Аверинцев 2009: Сергеј Аверинцев. *Симболика раној средњеј века*. Београд: Отачник.
- Анџолоија народних јуначких ђесама 1961: (приредио Војислав Ђурић). Београд: СКЗ.
- Браун 1891; Едвард Браун. *Белешке докџора Брауна из српских земаља од јодине 1669*. Прир. Стојан Новаковић. У: Споменик СКА IX. Београд: Српска краљевска академија.
- Grosset 2006: Geddes Grosset. *Keltska mitologija*. Beograd: Narodna knjiga.
- Daram 1904: Mary Edith Durham. *Trough the Land of the Serb*. London: Edward Arlnold.
- Из наше књижевности феудалној доба 1959: Из наше књижевности феудалној доба. Драгољуб Павловић, Радмила Маринковић. Сарајево: Свјетлост.
- Јунг 1998: Карл Густав Јунг. *Архетипови и колективно несвесно*. Београд: Атос.
- Кабужић 1898: Марин Кабужић. *Зайисци ђлеменићој јосџара Марина Маројице Кабоје, изванредној јосланика рејублице Дубровачке на Царџрадском двору*. Прев. Лујо кнез Војновић. Споменик, Разред `2, књ.31. Београд: СКА.
- Караџић 1969: Вук Стефановић Караџић: *Српски рјечник*. Београд: Нолит.
- Караџић 1988: Вук Стефановић Караџић Караџић. *Српске народне ђјесме II*. Београд: Просвета.
- Kuripećić 1950: Benedikt Kuripećić. Putopis kroz Bosnu, Srbiju, Bugarsku i Rumeliju 1530. Sarajevo: Svjetlost.
- Лотман 1976: Јуриј Лотман. *Сџрукџура умјейничкој џексџа*. Београд: Холит.
- Маринковић 2007: Радмила Маринковић. *Свеџородна јосџода српска*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност.
- Мелетински 1986: Елеазар Мелетински. *Поеџика мџџа*. Београд: Нолит.
- Милојевић 1871: Милош Милојевић. *Пуџоџис дела џправе сџаре Србије*. Београд: Главна срп. Књижара Јована Д. Лазаревића у Државној штампарији.
- Олесницки 1935: Александар Олесницки. *Турски извори о Косовском боју*. У: Глас скопског научног друштва. Скопље: Скопско научно друштво.
- Палерн 1998: Жан Палерн Форезјен. *Пуџовања џо далеким земаљама јосџодара Жана Палерна, секретџара, Франсое де Валоа војводе Анжуја и Алансона иџд...* У: *Приче француских џуџиника са џуџа џо оџоманској Босни*. Прир. и прев. М Караулац. Нови Сад: Матица српска.
- Петрановић 1867: Богољуб Петрановић. *Народне ђјесме из Босне и Херцџевине*. Београд: Српско учено друштво.
- Пешић, Милошевић-Ђорђевић: 1997: Радмила Пешић, Нада Милошевић- Ђорђевић. *Народна књижевност*. Београд: Требник.
- Питулић 2012: Валентина Питулић. *Косовска биџика између исџоријских извора и еџске лејенде*. У: Зборник радова Филозофског факултета XLII (2).
- Поповић 1919: Павле Поповић. *Прејлед српске књижевности*. Београд (би). *Речник књижевних џермина* 1992: *Речник књижевних џермина* (ур. Драгиша Живковић). Београд: Нолит.
- Ристић 2020: Дејан Ристић: *Заблуде српске исџорије*. Београд: Vukotić Media.
- Симовић 1991: Љубомир Симовић. *Бој на Косову*. Београд: СКЗ.
- СТИШОВИЋ МИЛОВАНОВИЋ 2021: Ана Стишовић Миловановић: *Косово и Меџохија – сџари џуџоџиси*. Београд: Рашка школа.
- Сувајџић 2005: Бошко Сувајџић. *Јунаци и маске*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност.

- Сувајдић 2021: Бошко Сувајдић. *Кључ од Косова*. Београд: Албатрос.
- Троношац 2008: Јосиф Троношац. *Троношки родослов*. (Превео Драган Протић). Шабац: Епархија шабачка.
- Турски извори о Косовској бици* 1935: *Турски извори о Косовској бици*, прев.Алексеј Олесници. Гласник скопског научног друштва, књ.14.
- Ћирковић 1989: Сима Ћирковић. *Беседа о Косовском боју*. Књижевност, св.1-2.
- Челебија 1905: Евлија Челебија. *Путњописи*. Прев.Д.С.Чохаџић. Београд: Српска краљевска академија, *Сџоменик XLII, групи разред*, Државна штампарија Краљевине Југославије.

Ana R. STIŠOVIĆ MILOVANOVIĆ

TRANSPOSING THE MYTH OF OBILIĆ AS A PARADIGM OF DIFFERENT RECEPTIONS OF THE KOSOVO LEGACY

Summary

In Vuk's *Serbian Dictionary*, under the determinant "Obilić", there is a short record of the hero's origin and childhood, which explains the complex of mythical phenomena, which will be transposed in different ways in literary texts. Miloš Obilić, in folk epic poetry, is the most famous hero of Battle in Kosovo. In Vuk's collections, poems about Obilić are few, mostly fragmentary, as well as the description of his feat is indirect, because the surviving witnesses of the Battle speak about it. The myth of Obilić is preserved mainly in oral, scantily written tradition, and this is evidenced by numerous records of European travel writers, who have visited Kosovo and Metohija since the 16th century and recorded the local population's stories about the "great hero and knight", who killed Tsar Murat. Ljubomir Simović's play *The Battle in Kosovo* is indicative of the final understanding of the origin of the old myth of the hero, the circumstances in which he lived and in which the Christian feat of self-sacrifice was a necessity, not a choice.

Key words: Miloš Obilić, *Serbian dictionary*, epic folk poetry, European travelogues about Kosovo, Ljubomir Simović, *Battle in Kosovo*.

ISBN 978-86-89025-91-0

9 788689 025910